

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION DE 2013-2014

26 FÉVRIER 2014

Proposition de loi modifiant l'article 745sexies du Code civil en vue de fixer les règles pour la valorisation de l'usufruit en cas de conversion de l'usufruit du conjoint survivant et du cohabitant légal survivant, et insérant un article 624/1 dans le Code civil

RAPPORT

FAIT AU NOM DE LA COMMISSION
DE LA JUSTICE
PAR
M. MAHOUX

BELGISCHE SENAAT

ZITTING 2013-2014

26 FEBRUARI 2014

Wetsvoorstel tot wijziging van artikel 745sexies van het Burgerlijk Wetboek teneinde de regels vast te leggen voor de waardering van het vruchtgebruik in geval van omzetting van het vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot en van de langstlevende wettelijk samenwonende, en houdende invoeging van artikel 624/1 in het Burgerlijk Wetboek

VERSLAG

NAMENS DE COMMISSIE VOOR
DE JUSTITIE
UITGEBRACHT DOOR
DE HEER MAHOUX

Composition de la commission / Samenstelling van de commissie :

Président/Voorzitter : Alain Courtois.

Membres/Leden :

N-VA	Inge Faes, Frank Boogaerts, Helga Stevens, Karl Vanlouwe.
PS	Hassan Boussetta, Ahmed Laaouej, Philippe Mahoux.
MR	Alain Courtois, Christine Defraigne.
CD&V	Sabine de Bethune, Els Van Hoof.
sp.a	Bert Anciaux, Guy Swennen.
Open Vld	Yoeri Vastersavendts.
Vlaams Belang	Bart Laeremans.
Écolo	Zakia Khattabi.
cdH	Francis Delpérée.

Suppléants/Plaatsvervangers :

Huub Broers, Patrick De Groot, Bart De Nijn, Elke Sieurs, Lieve Maes.
Jean-François Istasse, Fatiha Saïdi, Louis Siquet, Fabienne Winckel.
François Bellot, Jacques Brotchi, Armand De Decker.
Wouter Beke, Dirk Claes, Johan Verstreken.
Dalila Douifi, Jan Roegiers, Fauzaya Talhaoui.
Guido De Padt, Martine Taelman.
Yves Buysse, Anke Van dermeersch.
Benoit Hellings, Cécile Thibaut.
Bertin Mampaka Mankamba, Vanessa Matz.

Voir:

Documents du Sénat :

5-2338 - 2013/2014 :

N° 1 : Proposition de loi de M. Swennen et consorts.

N° 2 : Amendements.

Zie:

Stukken van de Senaat :

5-2338 - 2013/2014 :

Nr. 1 : Wetsvoorstel van de heer Swennen c.s.

Nr. 2 : Amendementen.

I. PROCÉDURE

La proposition de loi qui fait l'objet du présent rapport relève de la procédure bicamérale optionnelle. Elle a été déposée au Sénat le 13 novembre 2013 par M. Swennen et consorts. Elle a été prise en considération le 21 novembre 2013 et envoyée à la commission de la Justice.

La commission l'a examinée lors de ses réunions des 12, 19 et 26 février 2014, en présence de Mme Turtelboom, ministre de la Justice.

II. EXPOSÉ INTRODUCTIF DE M. SWENNEN

M. Swennen souligne que les successions débouchent très souvent sur des disputes de famille, en grande partie parce que la loi manque de clarté, qu'elle n'est plus adaptée à la réalité et qu'elle est dépassée.

L'évaluation de l'usufruit en est un bel exemple.

Par la loi du 28 mars 2007 (*Moniteur belge* du 8 mai 2007), le législateur a créé pour les cohabitants ayant fait une déclaration de cohabitation légale au sens de la loi du 23 novembre 1998 un droit successoral *ab intestat* leur attribuant l'usufruit sur l'immeuble affecté, durant la vie commune, au logement principal de la famille et sur les meubles qui le garnissent (article 745octies du Code civil).

La proposition à l'examen porte sur le § 3 de l'article 745sexies du Code civil et a pour objectif de résoudre les difficultés posées par l'estimation de l'usufruit lorsqu'il y a lieu de le convertir en un capital.

L'article 745sexies, § 3, du Code civil prévoit ce qui suit : « L'usufruit est estimé au jour de la conversion. L'estimation tient compte notamment et suivant les circonstances, de la valeur des biens, de leurs revenus, des dettes et charges qui les grèvent et de la durée de vie probable de l'usufruitier. »

Dans la pratique actuelle, la conversion de l'usufruit s'effectue par l'application de différentes règles, points de vue et tables, notamment de tables forfaitaires, mais aucune d'elles n'est légalement obligatoire, et les critères légaux sont si larges, que le choix entre différentes tables peut faire l'objet de débats sans fin.

I. PROCEDURE

Het wetsvoorstel dat in dit verslag wordt besproken valt onder de optioneel bicamerale procedure. Het werd in de Senaat ingediend op 13 november 2013 door de heer Swennen c.s. Het werd op 21 november 2013 in overweging genomen en naar de commissie voor de Justitie verzonden.

De commissie heeft het voorstel besproken tijdens haar vergaderingen van 12, 19 en 26 februari 2014, in aanwezigheid van mevrouw Turtelboom, minister van Justitie.

II. INLEIDENDE UITEENZETTING DOOR DE HEER SWENNEN

De heer Swennen stipt aan dat er naar aanleiding van successies veel familieruzies ontstaan, en dit niet in het minst omdat de wetgeving zelf onduidelijk is, niet meer aangepast aan de realiteit en achterhaald.

De waardebepaling van het vruchtgebruik is daar een goed voorbeeld van.

Met de wet van 28 maart (*Belgisch Staatsblad* van 8 mei 2007) creëerde de wetgever, voor samenwonenden die een verklaring van wettelijke samenwoning hebben afgelegd zoals ingevoerd door de wet van 23 november 1998, een erfrecht *ab intestato* dat betrekking heeft op het vruchtgebruik van het onroerend goed dat tijdens het samenwonen het gezin tot gemeenschappelijke verblijfplaats diende en het daarin aanwezige huisraad (artikel 745octies van het Burgerlijk Wetboek).

Voorwerp van het voorstel is artikel 745sexies, § 3, van het Burgerlijk Wetboek en beoogt de moeilijkheden, die zich stellen bij de waardering van het vruchtgebruik in geval van omzetting in een kapitaal, op te lossen.

Artikel 745sexies, § 3, van het Burgerlijk Wetboek voorziet in het volgende : « Het vruchtgebruik wordt berekend volgens de waarde van de dag van de omzetting. Bij die waardering wordt onder meer en naar gelang van de omstandigheden rekening gehouden met de waarde en de opbrengst van de goederen, de eraan verbonden schulden en lasten en de vermoedelijke levensduur van de vruchtgebruiker. »

In de huidige praktijk gebeurt de omzetting van vruchtgebruik door toepassing van verschillende regels, standpunten en tabellen, in het bijzonder van forfaitaire tabellen, waarvan evenwel geen enkele wettelijk opgelegd wordt. De wettelijke criteria zijn bovendien zo ruim, dat de keuze tussen de verschillende tabellen het onderwerp kan zijn van een debat zonder einde.

Le problème est également reconnu par la Fédération royale du notariat belge (FRNB).

L'intervenant avait déjà déposé vers la fin de la législature précédente des propositions de loi visant à mettre un terme à ce problème.

Une précédente proposition prévoyait par exemple que le gouvernement fixerait chaque année une table légale.

Certains membres de la commission de la Justice considéraient que cela revenait à céder une prérogative du législateur. Les contours de la mesure étaient en effet mal définis et le gouvernement pouvait donc faire ce qu'il voulait.

L'on a donc demandé à l'auteur de la proposition à l'examen d'ébaucher un cadre clair qui pourrait être corrigé chaque année sur la base de l'évolution des tables de mortalité.

L'intervenant a demandé à la FRNB d'organiser une concertation avec tous les acteurs de terrain de manière à pouvoir arriver à une table légale concrète. Cette dernière pourrait par la suite être actualisée par le gouvernement.

Cette concertation a duré trois ans. La FRNB a consulté tant le Bureau fédéral du Plan que l'Institut des actuaires en Belgique, ce qui a permis de dégager un consensus. Le compromis a été distribué et une série d'adaptations ont été proposées. L'auteur remercie M. Delpérée qui a abattu une besogne considérable et rédigé des amendements.

M. Swennen marque son accord sur les modifications proposées dans les amendements de M. Delpérée et consorts (doc. Sénat, n° 5-2338/2, amendements n°s 1 à 7). Ces amendements ont été examinés et sont portés par les principaux acteurs du secteur.

Le résultat est que le ministre de la Justice établit deux tables de conversion de l'usufruit, une pour les hommes et une pour les femmes.

Ces tables de conversion expriment la valeur de l'usufruit sous la forme d'un pourcentage de la valeur vénale normale des biens grevés de l'usufruit en tenant compte de plusieurs paramètres.

La formule de calcul de la valeur figure dans l'amendement n° 5.

L'amendement n° 6 prévoit que le ministre de la Justice adapte les tables de conversion chaque année au 1er juillet. Pour ce faire, il tient compte des paramètres précités et des propositions de la Fédération royale du notariat belge, après avoir pris

Het probleem wordt eveneens door de Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat (KFBN) erkend.

Spreker had ook reeds in een vorige legislatuur wetsvoorstellen ingediend om aan deze problematiek een einde te maken.

Zo werd in een vorig voorstel bepaald dat de regering jaarlijks een wettelijke tabel zou bepalen.

Bepaalde leden van de commissie voor de Justitie vonden daarbij dat het prerogatief van de wetgever daardoor werd afgestaan. Er werden immers weinig krijtlijnen bepaald en de regering kon dan ook alle richtingen uitgaan.

Aldus werd de indiener verzocht een duidelijk kader te schetsen, dat wel jaarlijks zou kunnen worden bijgestuurd aan de hand van de evolutie van de sterftetabellen.

Spreker verzocht de KFBN om overleg te plegen met alle actoren van het veld om aldus tot een concrete wettelijke tabel te kunnen komen. Actualisatie door de regering zou wel nog kunnen plaatsvinden.

Dit overleg nam een drietal jaren in beslag. De KFBN heeft hierbij zowel het Federaal Planbureau als het Instituut van Actuarissen in België betrokken, en aldus kwam men tot een consensus. Het compromis werd verspreid en een aantal aanpassingen werden voorgesteld. De indiener dankt de heer Delpérée die hierbij heel wat werk heeft verricht en amendementen heeft opgesteld.

De heer Swennen gaat akkoord met de wijzigingen die in de amendementen van de heer Delpérée c.s. worden voorgesteld (stuk Senaat, nr. 5-2338/2, amendementen nrs. 1 tot 7). Deze amendementen werden onderzocht en worden gedragen door de belangrijkste actoren.

Het resultaat is dat de minister van Justitie twee omzettingstabellen bepaalt voor de omzetting van het vruchtgebruik, namelijk één voor mannen en één voor vrouwen.

Die omzettingstabellen bepalen de waarde van het vruchtgebruik als een percentage van de normale verkoopwaarde van de goederen onderworpen aan het vruchtgebruik, rekening houdend met een aantal parameters.

De formule voor de waardebeperking vindt men terug in amendement nr. 5.

Amendement nr. 6 voorziet erin dat de minister van Justitie jaarlijks op 1 juli de omzettingstabellen bepaalt. Bij deze gelegenheid houdt hij of zij rekening met de vermelde parameters en met de voorstellen van de Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat,

connaissance des résultats des travaux du Bureau fédéral du Plan et de l'Institut des actuaires en Belgique.

L'intervenant conclut en reconnaissant le caractère extrêmement technique de la proposition de loi et son manque d'attrait. Mais l'intervenant a la conviction qu'elle permettra de mettre un terme à bien des problèmes. Il demande en conséquence que cette proposition soit traitée avec toute la diligence nécessaire.

III. DISCUSSION

La ministre a une série de remarques techniques à formuler sur le texte proposé.

La première remarque concerne le fait de prévoir deux tables différentes, une pour les hommes et une pour les femmes. La différence entre les deux est basée sur le fait que les femmes auraient une espérance de vie plus longue que les hommes. L'intervenant se demande si cette distinction n'entraîne pas une discrimination constitutive d'une violation des articles 10 et 11 de la Constitution.

M. Delpérée estime que la distinction est basée sur un critère objectif, à savoir l'espérance de vie.

La ministre renvoie à la décision rendue en 2011 par la Cour constitutionnelle dans le cadre des contrats d'assurance vie. La Cour a estimé qu'une différence de prime d'assurance vie fondée sur le sexe était bel et bien constitutive d'une discrimination.

M. Vanlouwe peut souscrire au contenu de la proposition de loi. Les diverses tables qui existent actuellement sont utilisées au gré des circonstances. L'intervenant trouve curieux que l'on utilise à nouveau deux tables, fondées cette fois-ci sur le sexe. L'intervenant souscrit aux critiques de la ministre de la Justice et renvoie à ce sujet à la directive 2004/113 du Conseil européen du 13 décembre 2004 mettant en œuvre le principe de l'égalité de traitement entre les femmes et les hommes dans l'accès à des biens et services et la fourniture de biens et service. Une exception y était prévue pour les assurances vie. Dans son arrêt n° 236/09, la Cour de justice de l'Union européenne a invalidé cette exception consistant à prévoir des tables différentes pour les hommes et les femmes, pour cause de violation de l'article 3 du traité UE. La Cour rappelle que « l'Union combat l'exclusion sociale et les discriminations et promeut la justice et la protection sociales, l'égalité entre les femmes et les hommes, la solidarité entre les générations et la protection des droits de l'enfant ».

na kennis te hebben genomen van de resultaten van de werkzaamheden geleverd door het Federaal Planbureau en het Instituut voor Actuarissen in België.

Spreker besluit dat voorliggend wetsvoorstel zeer technisch is en weinig sexy. Nochtans is spreker ervan overtuigd dat dit heel wat ellende uit de wereld kan helpen. Hij vraagt dan ook dat dit met de nodige spoed wordt behandeld.

III. BESPREKING

De minister heeft een aantal technische opmerkingen bij de voorgestelde tekst.

Een eerste opmerking betreft het feit dat er in twee verschillende tabellen zou worden voorzien, één voor mannen en één voor vrouwen. Het verschil wordt gebaseerd op het feit dat vrouwen een langere levensverwachting zouden hebben. Spreker vraagt zich af of dit onderscheid geen discriminatie teweegbrengt en aldus een schending vormt van de artikelen 10 en 11 van de grondwet.

De heer Delpérée meent dat het onderscheid gebaseerd is op een objectief criterium, namelijk de levensverwachting.

De minister verwijst naar de uitspraak van het Grondwettelijk Hof in 2011 in het raam van levensverzekeringsovereenkomsten. Het oordeelde dat een verschil in de levensverzekeringspremie op grond van geslacht wel degelijk een discriminatie vormt.

De heer Vanlouwe kan zich aansluiten bij de inhoud van het wetsvoorstel. De verschillende tabellen die nu bestaan worden gehanteerd naargelang de omstandigheden. Spreker vindt het wel merkwaardig dat opnieuw gebruik gemaakt wordt van twee tabellen, nu op basis van het geslacht. Spreker sluit zich aan bij de bedenkingen van de minister van Justitie en verwijst ter zake ook naar de richtlijn 2004/113 van de Raad van Europa van 13 december 2004 houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de toegang tot en het aanbod van goederen en diensten. Een uitzondering werd hierbij voorzien voor levensverzekeringen. Het Europees Hof van Justitie heeft in zijn arrest 236/09 deze uitzondering bestaande in verschillende tabellen voor man en vrouw ongeldig verklaard wegens schending van artikel 3 van het EU-verdrag. Het Hof bepaalt : «de Unie bestrijdt sociale uitsluiting en discriminatie, bevordert sociale rechtvaardigheid en bescherming, gelijkheid van mannen en vrouwen, solidariteit tussen generaties en bescherming van de rechten van het kind.»

Dès lors que la proposition à l'examen prévoit des tables différentes pour les hommes et les femmes, cela pourrait faire naître une discrimination entre les hommes et les femmes. L'usufruit de la femme aurait plus de valeur que l'usufruit de l'homme. Peut-être serait-il opportun de demander l'avis du Conseil d'État sur cette question. Par ailleurs, il pourrait aussi être utile d'organiser une audition avec la FRNB.

M. Vastersavends ne partage pas ce point de vue. Aujourd'hui, tout jugement ou arrêt portant sur un litige en matière d'usufruit dans une liquidation-partage peut faire l'objet d'une procédure devant la Cour de justice pour inégalité de traitement. L'insécurité juridique est donc énorme. Les notaires, les magistrats et les avocats sont demandeurs d'une plus grande clarté. La proposition à l'examen permettrait d'éliminer de nombreux problèmes auxquels la société est confrontée depuis des lustres. Des familles éclatent. Il s'impose de traiter la proposition à l'examen avec diligence.

M. Deprez soutient la proposition. L'intervenant pense que l'arrêt précité concernant les assurances vie n'est pas applicable en l'espèce.

Le problème qui se posait pour les contrats d'assurance vie avait trait au fait que la différence entre homme et femme conduit à une différence de prime.

La globalisation solidaire de l'assurance vie était donc mise en cause. L'arrêt cité ne peut donc être appliqué par analogie.

M. Delpérée partage ce point de vue.

Il importe dans le cas d'espèce de valoriser l'usufruit. Les critères objectifs de l'âge et de l'espérance de vie seront pris en considération. La distinction basée sur une espérance de vie différente pour les hommes et les femmes n'est pas discriminatoire.

La ministre a encore une observation technique concernant l'utilisation des tables de conversion. Ne serait-il pas plus simple de concevoir une formule dans laquelle les données sont complétées sur la base des tables disponibles ? Cela rendrait inutile d'établir des tables de conversion et de les mettre à jour annuellement.

En ce qui concerne les taux d'intérêt prospectifs, l'intervenante se demande si l'intention est d'adapter la valeur de conversion de l'usufruit à une valeur future. Comment peut-on savoir quel sera le futur taux d'intérêt prospectif ?

M. Delpérée souligne l'importance de la transparence. La publication annuelle éclaire chacun sur les données précises à prendre en considération. Cela lui semble essentiel.

Voorliggend voorstel bepaalt verschillende tabellen voor mannen en vrouwen, waardoor volgens spreker sprake zou kunnen zijn van discriminatie tussen mannen en vrouwen. Het vruchtgebruik van de vrouw zou meer waard zijn dan het vruchtgebruik van de man. Misschien is het opportuun het advies van de Raad van State hierover te vragen. Anderzijds zou het ook nuttig zijn een hoorzitting te organiseren met de KFBN.

De heer Vastersavends deelt deze verzuchtingen niet. Vandaag kan elk vonnis of arrest waarbij een betwisting rees over het vruchtgebruik in een vereffening-verdeling het voorwerp uitmaken van een procedure bij het Hof van Justitie voor ongelijke behandeling. De rechtsonzekerheid is vandaag dus enorm. De notarissen, magistraten en advocaten zijn vragende partij voor duidelijkheid. Voorliggend voorstel kan heel wat problemen wegwerken waarmee de maatschappij sedert jaar en dag wordt geconfronteerd. Families vallen uit elkaar. Een spoedige behandeling van voorliggend voorstel is noodzakelijk.

De heer Deprez steunt het voorstel. Spreker meent dat het aangehaalde arrest met betrekking tot levensverzekeringen niet van toepassing is.

Met betrekking tot de levensverzekeringsovereenkomsten rees het probleem dat het verschil tussen man en vrouw zou leiden tot een verschillende premie.

De solidaire globalisering van de levensverzekering werd op de helling gezet. Het vermelde arrest kan dus niet naar analogie worden toegepast.

De heer Delpérée sluit zich hierbij aan.

In dit geval is het belangrijk om het vruchtgebruik te waarderen. De objectieve criteria van leeftijd en levensverwachting worden in acht genomen. Een onderscheid gebaseerd op de verschillende levensverwachting van mannen en vrouwen is niet discriminerend.

De minister heeft nog een technische opmerking met betrekking tot het gebruik van de omzettings-tabellen. Zou het niet eenvoudiger zijn een formule in te schrijven waarbij gegevens aan de hand van beschikbare tabellen worden ingevuld ? Dan moeten geen omzettingstabellen worden opgesteld en er moet geen jaarlijkse update plaatsvinden.

Verder vraagt spreker zich af, met betrekking tot de prospectieve interestvoet, of het de bedoeling is de omzettingswaarde van het vruchtgebruik aan te passen aan een toekomstige waarde ? Hoe kan men weten wat de toekomstige prospectieve interestvoet zal zijn ?

De heer Delpérée benadrukt het belang van transparantie. De jaarlijkse publicatie licht iedereen in over de precieze gegevens die in acht moeten worden genomen. Dat lijkt hem essentieel.

Mme Van Hoof est d'avis que l'on pourrait arriver à une table unique. Pour elle, il n'est pas indispensable d'établir une table distincte pour les hommes et une autre pour les femmes. Les différences d'espérance de vie pourraient être intégrées dans une table unique.

Mme Stevens craint que la proposition de loi ne crée un problème nouveau, à savoir une discrimination fondée sur le sexe. Les développements de la proposition de loi pèchent par manque de clarté sur ce point. Aux termes des développements, la proposition de loi s'inspire de la pratique courante pour les statistiques du service public fédéral (SPF) Économie, PME, Classes moyennes et Énergie, direction générale de la Statistique et de l'Information économique, et propose d'établir une table pour les hommes et une table pour les femmes, sans entrer dans des distinctions plus détaillées. La proposition suivrait ce point de vue. Encore faut-il savoir ce que cela implique concrètement. L'intervenante demande des précisions à ce sujet. Il semble en outre indiqué de demander l'avis du Conseil d'État.

Les développements prévoient par ailleurs que la valeur actuelle nette des revenus futurs sera calculée sur la base du taux du précompte mobilier applicable et des taux d'intérêt prospectifs. Cela vaut-il pour tous les biens ? La méthode d'évaluation proposée est utile par exemple pour une somme d'argent ou pour un portefeuille d'investissements, mais pas pour un bien meuble ou un bien immeuble. C'est pourquoi il serait bon de savoir comment les notaires procèdent en pratique. Souvent, c'est la valeur du bien qui est le noeud du litige, mais la proposition de loi n'offre aucune solution adéquate à cette question.

Lorsqu'il s'agit de la conversion de l'usufruit d'une grande quantité de biens, on applique généralement la table Ledoux. L'on utilise aussi souvent les tables obsolètes du fisc pour le calcul des droits de succession. Celles-ci sont défavorables à l'usufruitier, mais favorables dans le cadre de la planification successorale. En cas de litige, le calcul se fait sur la base des loyers effectivement perçus par l'usufruitier, avec une capitalisation sur la base de la durée de vie restante prévisible.

La proposition de loi prévoit que si l'usufruitier décide de céder la jouissance de la chose après la fixation définitive de la valeur de capitalisation de son usufruit, un intérêt au taux légal lui sera dû. L'intérêt est dû à l'usufruitier dès l'instant où il confirme au nupropriétaire, par lettre recommandée ou par exploit d'huissier, qu'il abandonne la jouissance du bien, et qu'il le met en demeure de lui payer cet intérêt. Pourquoi cet intérêt n'est-il pas dû de plein droit ? Une lettre recommandée ou un exploit d'huissier peuvent être considérés comme un geste d'agression par le nupropriétaire.

Mevrouw Van Hoof meent dat men tot één tabel zou kunnen komen. Het is volgens spreekster niet echt noodzakelijk om een verschillende tabel voor mannen en vrouwen op te stellen. Men kan in één enkele tabel verschillende levensverwachtingen meegeven.

Mevrouw Stevens vreest dat het wetsvoorstel een nieuw probleem creëert, met name een discriminatie op basis van het geslacht. De toelichting bij het wetsvoorstel is op dat vlak onduidelijk. Volgens de toelichting houdt het wetsvoorstel in om, zoals ook gebruikelijk is voor de statistieken van de federale overheidsdienst (FOD) Economie, KMO, Middenstand en Energie, algemene directie Statistiek en Economische Informatie, een verschillende tabel voor mannen en vrouwen op te maken, zonder een gedetailleerde onderscheiding te maken. Het voorstel zou dat standpunt volgen. De vraag is evenwel wat dit concreet inhoudt. Spreekster vraagt ter zake verduidelijking. Bovendien lijkt het aangewezen de Raad van State om een advies te verzoeken.

Voorts bepaalt de toelichting dat de actuele nettowaarde van de toekomstige inkomsten berekend wordt op basis van het roerende voorheffingspercentage dat van toepassing is en van de prospectieve intrestvoeten. Geldt dat voor alle goederen ? De voorgestelde waarderingsmaatstaf is wel dienstig voor bijvoorbeeld een geldsom of een beleggingsportefeuille, maar niet voor een onroerend of roerend goed. Daarom zou het nuttig zijn te vernemen hoe notarissen dit in de praktijk aanpakken. Vaak is de waarde van het goed het eigenlijke twistpunt, maar daarvoor biedt het wetsvoorstel geen adequate oplossing.

Wanneer het gaat om de omzetting van het vruchtgebruik van een grote hoeveelheid goederen, wordt meestal de tabel Ledoux gebruikt. Vaak gebruikt men ook de verouderde tabellen van de fiscus voor de berekening van de successierechten, die nadrukkelijk voor de vruchtgebruiker maar gunstig in het raam van de successieplanning. In geval van een betwisting gebeurt de berekening op basis van hetgeen de vruchtgebruiker effectief als huur ontvangt, met een kapitalisatie op basis van de te verwachten resterende levensduur.

Het wetsvoorstel bepaalt dat, indien de vruchtgebruiker na de definitieve vaststelling van de kapitalisatiewaarde van zijn vruchtgebruik beslist om afstand te doen van het genot van de zaak, aan hem een intrest verschuldigd is gelijk aan de wettelijke intrest. De intrest is verschuldigd vanaf het ogenblik waarop de vruchtgebruiker aan de blote eigenaar, bij aangetekend schrijven of deurwaardersexploit, bevestigt dat hij afstand heeft gedaan van het genot van de zaak en hij de blote eigenaar in gebreke stelt tot het betalen van deze intrest. Waarom is die intrest niet van rechtsweg verschuldigd ? Een aangetekend schrijven of deurwaardersexploit kan door de blote eigenaar als agressief worden beschouwd.

La proposition de loi prévoit par ailleurs que le juge peut soit refuser la conversion, soit écarter les tables de conversion et fixer d'autres normes de conversion lorsqu'en raison de l'état de santé de l'usufruitier, sa durée de vie probable est manifestement inférieure à celle indiquée dans les tables statistiques. À partir de quand est-ce que la durée de vie probable est «manifestement» inférieure? Qui détermine la durée de vie probable? Un médecin? Le juge, après une expertise? Bref, la proposition de loi donne également matière à de nouvelles discussions.

L'intervenante souhaiterait examiner la présente proposition de loi conjointement avec d'autres propositions relatives au droit successoral.

M. Mahoux demande de quelle manière le juge peut fixer d'autres normes de conversion lorsque la durée de vie probable de l'usufruitier est manifestement inférieure à celle indiquée dans les tables statistiques. Doit-il désigner un expert ou un collège d'experts? Il serait bon de faire la clarté sur ce point, *a fortiori* puisque la proposition de loi entend utiliser des critères objectifs.

M. Swennen répète que la proposition de loi entend avant tout apporter une sécurité juridique dans une matière qui brille par son manque de clarté. Cela implique de faire des choix qui doivent coller au plus près à ce qui est socialement acceptable. L'objet principal de la proposition de loi est de faire en sorte que l'usufruit soit évalué dans la mesure du possible sur la base de critères objectifs. L'on ne peut naturellement pas éviter des discussions sur la valeur d'un immeuble spécifique, mais la proposition de loi met fin aux litiges concernant les tables à utiliser.

Il ne faut pas oublier que la commission de la Justice avait déjà atteint un consensus sur ce principe sous la précédente législature. Forts de leur connaissance de la pratique, le Bureau fédéral du Plan, l'Institut des actuaires et la Fédération royale des notaires de Belgique ont été étroitement associés à la discussion.

Pendant la discussion de la proposition de loi à l'examen, des critiques ont été formulées concernant le choix d'instaurer deux tables de conversion de l'usufruit, une pour les hommes et une pour les femmes. Il y aurait conflit avec la jurisprudence européenne. Il ne faut pas mettre sur un pied d'égalité la conversion de l'usufruit et les tarifs des assurances vie qui varient en fonction du sexe de l'assuré. Il ne s'agit pas de la possibilité d'adhérer à un système, mais bien du calcul d'une indemnité qui soit aussi proche que possible de la réalité. De prime abord, cela n'implique aucune violation du principe d'égalité. L'on ne peut néanmoins pas exclure, selon des experts en

Voorts schrijft het wetsvoorstel voor dat de rechter de omzetting kan weigeren of de toepassing van de omzettingstabellen kan uitsluiten en andere omzettingsvooraarden bepalen indien de verwachte levensduur van de vruchtgebruiker wegens zijn gezondheidstoestand manifest lager is dan deze van de statistische tabellen. Wanneer is de verwachte levensduur evenwel «manifest» lager? Wie bepaalt de verwachte levensduur? Een arts? De rechter, na een deskundigenonderzoek? Kortom, het wetsvoorstel biedt heel wat nieuwe discussiestof.

Spreekster zou dit wetsvoorstel graag onderzoeken in samenhang met andere voorstellen inzake erfrecht.

De heer Mahoux vraagt op welke wijze de rechter andere omzettingsvooraarden kan bepalen wanneer de verwachte levensduur van de vruchtgebruiker manifest lager is dan die van de statistische tabellen. Moet hij een deskundige of een college van deskundigen aanstellen? Het zou nuttig zijn hierover duidelijkheid te creëren, niet in het minst omdat het wetsvoorstel beoogt objectieve maatstaven te gebruiken.

De heer Swennen herhaalt dat het wetsvoorstel in de eerste plaats rechtszekerheid wenst te brengen in een aangelegenheid die nu uitblinkt in vaagheid. Dit impliceert dat er keuzes worden gemaakt, die zo dicht mogelijk horen aan te sluiten bij het geen maatschappelijk aanvaardbaar is. De hoofdbetrekking van het wetsvoorstel is om de waardering van het vruchtgebruik zoveel mogelijk volgens objectieve criteria te laten verlopen. Uiteraard kan men niet vermijden dat er discussie kan zijn over de waarde van een specifiek roerend goed, maar het wetsvoorstel maakt wel een einde aan de betwistingen inzake de te hanteren tabellen.

Men mag niet veronachtzamen dat de commissie voor de Justitie reeds tijdens de vorige zittingsperiode een consensus bereikte over dit beginsel. Zowel het Federaal Planbureau als het Instituut van Actuarissen en de Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat hebben hieraan uitvoerig meegeworkt, steunend op hun praktijkkennis.

Tijdens de besprekking van het voorliggende wetsvoorstel werd er kritiek uitgebracht op de keuze voor de invoering van twee omzettingstabellen voor de omzetting van het vruchtgebruik, de ene voor mannen en de andere voor vrouwen. Dit zou op gespannen voet staan met de Europese rechtspraak. Nu mag men de aangelegenheid van de omzetting van het vruchtgebruik niet vereenzelvigen met de tarieven van levensverzekeringen die verschillen in functie van het geslacht van de verzekerde. Het gaat hier niet om de mogelijkheid om tot een systeem toe te treden, maar om de berekening van een uitkering die zo nauw mogelijk bij de werkelijkheid aansluit. Op het eerste

droits et libertés fondamentaux, que la Cour de justice, se basant sur l'interdiction de toute discrimination, condamne l'utilisation de tables de conversion qui varient en fonction du sexe de l'usufruitier, même si cette distinction est basée sur une différence objective, à savoir l'espérance de vie plus longue des femmes. Pour ces raisons, l'intervenant dépose un amendement (voir l'amendement n° 8 ci-dessous) optant pour l'instauration d'une table de conversion unique qui s'appliquerait d'égale manière aux hommes et aux femmes. Cette table désavantagerait relativement les femmes et avantagerait relativement les hommes, mais cette formule s'inscrirait mieux dans la jurisprudence de la Cour de justice. Le Bureau fédéral du Plan a fait savoir que la transformation des deux tables en une table unique ne pose aucun problème.

Enfin, l'intervenant précise que la durée de vie probable est manifestement inférieure lorsqu'il a été constaté objectivement que l'espérance de vie de l'usufruitier est très courte, par exemple s'il est atteint d'une maladie en phase terminale. Cela suppose un contrôle marginal par le juge, en tenant compte des circonstances concrètes.

M. Delpérée souscrit au principe qui fonde la proposition de loi : l'on a besoin de sécurité juridique et de transparence en ce qui concerne les tables de conversion de l'usufruit. La proposition de loi est bien étayée, comme en atteste la participation de nombreux acteurs de terrain ainsi que de professeurs en sciences actuarielles. Par ailleurs, il est erroné de considérer que toute distinction légale fondée sur le sexe soit par définition à considérer comme une violation de l'interdiction de discrimination. En fonction des circonstances données, il peut s'agir d'une distinction objective et justifiée.

Mme Stevens renvoie à la jurisprudence de la Cour de justice concernant la directive 2004/113 du 13 décembre 2004 mettant en œuvre le principe de l'égalité de traitement entre les femmes et les hommes dans l'accès à des biens et services et la fourniture de biens et services. Cette jurisprudence, qui porte entre autres sur la différenciation dans le calcul de la prime d'une assurance vie, peut être appliquée par analogie aux tables de conversion de l'usufruit. Pour pouvoir évaluer ce risque avec précision, il est conseillé de demander l'avis du Conseil d'État ou d'entendre la Fédération royale du notariat de Belgique.

L'intervenante craint en outre que la question de savoir quand la durée de vie probable est manifestement inférieure à celle indiquée dans les tables statistiques ne donne encore lieu à des contestations. Quand une personne est-elle en phase terminale d'une maladie ? L'espérance de vie est parfois estimée à

gezicht houdt dit geen schending van het gelijkheidsbeginsel in. Niettemin kan men niet uitsluiten, aldus experten inzake fundamentele rechten en vrijheden, dat het Hof van Justitie zich op grond van het discriminatieverbod uitspreekt tegen het gebruik van omzettingstabellen die verschillen naargelang het geslacht van de vruchtgebruiker, zelfs al is dit onderscheid gebaseerd op een objectief verschil, namelijk de langere levensduur van vrouwen. Om die reden dient de spreker een amendement in (cf. *infra*, amendement nr. 8), waarin wordt geopteerd voor de invoering van één enkele omzettingstabel, die gelijkelijk zou gelden voor mannen en vrouwen. Een dergelijke tabel zou vrouwen relatief benadelen en mannen relatief bevoordelen, maar dit zou zich beter inschrijven in de huidige rechtspraak van het Hof van Justitie. Het Federaal Planbureau heeft laten weten dat de omvorming van de twee tabellen tot één tabel geen problemen met zich meebrengt.

Ten slotte verduidelijkt de spreker dat de verwachte levensduur manifest lager is wanneer objectief werd vastgesteld dat er een zeer korte levensverwachting is, bijvoorbeeld in het geval van een terminaal zieke patiënt. Dit veronderstelt een marginale toetsing door de rechter, rekening houdende met de concrete omstandigheden.

De heer Delpérée onderschrijft het uitgangspunt van het wetsvoorstel : er is nood aan rechtszekerheid en transparantie inzake de tabellen voor de omzetting van het vruchtgebruik. Dat dit wetsvoorstel grondig onderbouwd is, blijkt uit de medewerking van talrijke actoren uit het werkterrein, maar ook van professoren in de actuariële wetenschappen. Voorts is het verkeerd om ieder wettelijk onderscheid dat gebaseerd is op het geslacht, per definitie te beschouwen als een schending van het discriminatieverbod. Afhankelijk van de gegeven omstandigheden kan dat een objectief en verantwoord onderscheid zijn.

Mevrouw Stevens verwijst naar de rechtspraak van het Hof van Justitie inzake richtlijn 2004/113 van 13 december 2004 houdende toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de toegang tot en het aanbod van goederen en diensten. Die rechtspraak, die onder meer betrekking heeft op de differentiatie in de premieberekening bij een levensverzekering, kan naar analogie worden toegepast op de tabellen voor de omzetting van het vruchtgebruik. Om dat risico precies te kunnen inschatten, is het raadzaam een advies aan de Raad van State te vragen of de Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat te horen.

Spreekster voorts dat er nog steeds betwisting kan ontstaan over de vraag wanneer de verwachte levensduur manifest lager is dan die van de statistische tabellen. Wanneer is iemand terminaal ziek ? Soms wordt de levensverwachting geschat op enkele maanden maar leeft de betrokken nog enkele jaren. Het

quelques mois alors que l'intéressé vit encore plusieurs années. La notion couverte par le mot « manifestement » doit pouvoir être décrite avec précision, sans quoi la proposition de loi manquera son objectif.

M. Mahoux estime que la proposition de loi est un pas dans la bonne direction. Des questions se posent néanmoins : comment un juge peut-il refuser la conversion ou établir d'autres normes de conversion en raison de l'état de santé de l'usufruitier ? L'estimation de l'espérance de vie est déjà une question très difficile, mais la proposition place en outre le juge dans une situation difficile sur le plan éthique. Il doit en effet confronter l'usufruitier à l'argument selon lequel son espérance de vie est manifestement inférieure à celle indiquée dans les tables statistiques. L'intervenant soutiendra la proposition de loi, mais il souhaite souligner que l'exercice demandé au juge sera un exercice délicat.

Mme Van Hoof doute que la proposition de loi bénéficie encore d'un soutien suffisamment large, compte tenu notamment de la discussion sur l'utilisation d'une table de conversion unique ou de deux tables de conversion.

M. Swennen rappelle que l'amendement n° 8, qui consiste à opter pour une table de conversion unique, vise à minimaliser les risques de condamnation par la Cour de justice. Techniquelement, il n'y a aucun problème : le Bureau fédéral du Plan dispose d'une table répondant aux conditions.

Mme Van Hoof relève qu'il n'existe pour l'heure aucune jurisprudence considérant l'utilisation de deux tables de conversion — une pour les hommes et l'autre pour les femmes — contraire à l'interdiction de discrimination. L'on peut en revanche se demander si l'utilisation d'une table unique ne peut constituer un préjudice illégal au détriment des femmes.

M. Swennen rappelle que les experts recommandent d'opter pour une table unique.

La ministre de la Justice confirme cette assertion. La Cour de justice siégeait en grande chambre lorsqu'elle a rendu l'avis mettant un terme à la pratique courante sur le marché des assurances vie, consistant à appliquer des primes d'assurance et des indemnités variables en fonction du sexe de l'assuré. C'est dire toute l'importance que la Cour y accorde.

L'on peut se demander d'autre part s'il ne serait pas sage de travailler sur la base d'une formule dans laquelle les données actualisées sont complétées, plutôt que sur la base d'une table de conversion. De cette manière, le SPF Justice n'aurait pas à actualiser les tables chaque année.

begrip « manifest » moet precies kunnen worden omschreven, zo niet zal dit wetsvoorstel zijn doelstellingen niet bereiken.

De heer Mahoux is van oordeel dat het wetsvoorstel een stap in de goede richting is. Niettemin rijzen er vragen bij de wijze waarop een rechter de omzetting kan weigeren of andere omzettingsvoorwaarden kan bepalen wegens de gezondheidstoestand van de vruchtgebruiker. Niet alleen is de inschatting van de levensverwachting een zeer problematische aangelegenheid, maar bovendien plaatst het voorstel de rechter in een moeilijke ethische positie. Hij moet immers de vruchtgebruiker confronteren met het argument dat zijn levensverwachting manifest lager is dan deze van de statistische tabellen. Spreker zal het wetsvoorstel steunen, maar wenst toch te wijzen op de delicate oefening die de rechter zal moeten maken.

Mevrouw Van Hoof betwijfelt of het wetsvoorstel nog een voldoende breed draagvlak heeft, onder meer gelet op de discussie over de aanwending van één of twee omzettingstabellen.

De heer Swennen herhaalt dat het amendement nr. 8, waarbij wordt geopteerd voor één enkele omzettingstabel, erop gericht is de risico's op een veroordeling door het Hof van Justitie zo klein mogelijk te houden. Technisch is er alvast geen probleem, het Federaal Planbureau beschikt over een tabel die aan de voorwaarden voldoet.

Mevrouw Van Hoof merkt op dat er tot op heden geen rechtspraak is die het gebruik van twee omzettingstabellen — de ene voor mannen, de andere voor vrouwen — strijdig heeft bevonden met het discriminatieverbod. Men kan zich integendeel afvragen of precies het gebruik van één enkele tabel geen onrechtmatige benadering van de vrouwen kan inhouden.

De heer Swennen herhaalt dat deskundigen aanbevelen te opteren voor één enkele tabel.

De minister van Justitie bevestigt deze stelling. Het Hof van Justitie hield zitting in grote kamer voor het uitbrengen van het advies waarbij komaf werd gemaakt met de veel voorkomende praktijk in de levensverzekeringsmarkt waarbij geslachtgerelateerde verschillen in verzekeringspremies en -uitkeringen worden gehanteerd. Dit wijst erop dat het Hof hieraan een groot belang hecht.

Anderzijds rijst de vraag of het niet raadzaam is om te werken met een formule waarin de geactualiseerde gegevens worden ingevuld in plaats van met een omzettingstabel. Dan zou een jaarlijkse actualisering van de tabellen door de FOD Justitie onnodig zijn.

M. Delpérée fait remarquer qu'il est préférable d'utiliser une table de conversion. La charge supplémentaire éventuelle pour le SPF Justice ne peut jouer aucun rôle dans la décision.

IV. DISCUSSION DES ARTICLES

L'article 1er est adopté par 8 voix et 1 abstention.

Article 2

M. Delpérée et consorts déposent les amendements n°s 1 à 7 (doc. Sénat, n° 5-2338/2) qui visent essentiellement à apporter des adaptations d'ordre technique, soit en vue d'améliorer la cohérence du texte, soit en vue de rendre la loi plus transparente et plus accessible pour le citoyen.

L'amendement n° 2 définit ainsi le taux d'intérêt d'évaluation et clarifie la notion de «taux d'intérêt net».

L'amendement n° 3 vise à faire référence à des données publiées plutôt qu'à des données mises à jour.

L'amendement n° 5 vise à définir la méthode d'évaluation.

L'amendement n° 6 vise à coordonner les alinéas 3 et 8.

L'amendement n° 7 coordonne les alinéas 1er et 9 et fixe la présentation des tables de conversion.

Les amendements n°s 1 et 4 déplacent des mots vers un autre alinéa.

Pour le surplus, on se référera à la justification des amendements.

Les amendements n°s 1 à 7 de M. Delpérée et consorts sont adoptés par 8 voix et 1 abstention.

L'amendement n° 8 de M. Swennen adapte le texte en fonction de la jurisprudence de la Cour de justice de l'Union européenne et fixe une table unique pour les femmes et les hommes.

L'amendement est adopté par 7 voix et 2 abstentions.

L'article ainsi amendé est adopté par 7 voix et 2 abstentions.

De heer Delpérée merkt op dat de aanwending van een omzettingstabel verkeerslijk is. De eventuele bijkomende last voor de FOD Justitie mag hierin geen rol spelen.

IV. ARTIKELSGEWIJZE BESPREKING

Artikel 1 wordt aangenomen door 8 leden bij 1 onthouding.

Artikel 2

De heer Delpérée c.s. dient de amendementen nrs. 1 tot 7 in (stuk Senaat, 5-2338/2) die vooral technische aanpassingen beogen, hetzij om de coherentie van de tekst te verhogen, hetzij om de transparantie van de wet te verhogen en om ze toegankelijker te maken voor de burger.

Zo bepaalt amendement nr. 2 de waarderingsrentevoet en wordt het begrip «netto opbrengstpercentages» verduidelijkt.

Amendement nr. 3 strekt ertoe naar gepubliceerde gegevens te verwijzen eerder dan naar bijgewerkte gegevens.

Amendement nr. 5 strekt ertoe de waarderingsmethode te bepalen.

Amendement nr. 6 beoogt een coördinatie van het derde en het achtste lid.

Amendement nr. 7 coördineert het eerste en het negende lid en bepaalt de voorstelling van de omzettingstabellen.

Amendementen nrs. 1 en 4 verplaatsen woorden naar een ander lid.

Voor het overige kan worden verwezen naar de verantwoording bij de amendementen.

De amendementen nrs. 1 tot 7 van de heer Delpérée c.s. worden aangenomen met 8 stemmen bij 1 onthouding.

Het amendement nr. 8 van de heer Swennen past de tekst aan, gelet op de rechtspraak van het Europees Hof van Justitie, en bepaalt slechts één enkele tabel voor mannen en vrouwen.

Het amendement wordt aangenomen met 7 stemmen bij 2 onthoudingen.

Het aldus gemaakte artikel wordt aangenomen met 7 stemmen bij 2 onthoudingen.

Article 3

L'article est adopté par 8 voix et 1 abstention.

Article 4

L'article est adopté par 8 voix et 1 abstention.

Article 5

L'article est adopté par 8 voix et 1 abstention.

Article 6

L'article est adopté par 8 voix et 1 abstention.

V. VOTE FINAL

La proposition de loi ainsi amendée est adoptée par 8 voix et 1 abstention.

Le rapport a été adopté par 7 voix et 2 abstentions.

Le rapporteur,
Philippe MAHOUX

Le président,
Alain COURTOIS

Artikel 3

Het artikel wordt aangenomen met 8 stemmen bij 1 onthouding.

Artikel 4

Het artikel wordt aangenomen met 8 stemmen bij 1 onthouding.

Artikel 5

Het artikel wordt aangenomen met 8 stemmen bij 1 onthouding.

Artikel 6

Het artikel wordt aangenomen met 8 stemmen bij 1 onthouding.

V. EINDSTEMMING

Het aldus geamendeerde wetsvoorstel wordt aangenomen met 8 stemmen bij 1 onthouding.

Het verslag is aangenomen met 7 stemmen bij 2 onthoudingen.

De rapporteur,
Philippe MAHOUX.   *De voorzitter,*
Alain COURTOIS.